

Journal of Economics, Finance and Accounting

Year: 2018 Volume: 5 Issue: 2

A STUDY ON THE EFFECT OF INDEPENDENT AUDIT SUPPORT OF KOSGEB TO LEAD SMEs AUDITING

DOI: 10.17261/Pressacademia.2018.826

JEFA- V.5-ISS.2-2018(6)-p.214-223

Efe Adnan Toprak¹, Ozgur Teraman²

¹Istanbul Aydın University, Institute of Social Sciences, K.Çekmece, Istanbul, Turkey.

efe_toprak_21@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6599-8674

²Istanbul Aydın University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, K.Çekmece, Istanbul, Turkey.

ozgurteraman@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2660-653X

To cite this document

Toprak, E. A., Teraman, O. (2018). A study on the effect of independent audit support of KOSGEB to lead SMEs Auditing. Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA), V.5(2), p.214-223.

Permenant link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2018.826>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licenced re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose- The aim of this study is to investigate the benefit from the independent audit activity with the numerical superiority among the total enterprises in developed and developing countries; the extent to which SMEs that are in the backbone of the country's economy, by considering their share in production, employment, investment, foreign trade, total lending and taxation.

Methodology- It is aimed to determine the extent to which independent audit support program in KOSGEB, which was established in Turkey in order to increase the competitiveness of the Small and Medium-sized Enterprises, which has not reached consensus on all over the world and which is referred to as SMEs in the international level and to increase the contribution of SMEs to our country's economic growth, is benefited by them. The information of Companies, which benefited from the support, had been obtained from KOSGEB.

Findings- It is thought that independent audit to be crucial for Companies to maintain their existence with sustainable growth. The number of SMEs benefiting from the relevant support of independent audit has been found to be low at a remarkable level.

Conclusion- Therefore, the contribution of the independent audit support of KOSGEB on particularly optional audit their financial statements has been explored on SMEs operating in Istanbul, the centre of the economy in Turkey.

Keywords: Independent audit, SMEs, KOSGEB, support programs, independent audit support.

JEL Codes: M40, M42, M49

KOSGEB BAĞIMSIZ DENETİM DESTEĞİNİN KOBİ'LERİ DENETİME YÖNLENDİRME ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Amaç- Bu çalışmanın amacı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki toplam işletmeler arasındaki sayısal üstünlüğü başta olmak üzere, üretim, istihdam, yatırım, dış ticaret, toplam krediler ve vergiler içindeki payları göz önünde bulundurulduğunda ülke ekonomilerinin bel kemiği durumda olan KOBİ'lerin, bağımsız denetim faaliyetinden ne derece yararlandığı üzerinedir.

Yöntem- Tüm dünyada üzerinde fikir birliğine varılmamış olan ve KOBİ olarak anılan "Küçük ve Orta büyüklükteki işletmeler" in, rekabet güçlerinin uluslararası düzeyde artırılması ve ülkemizin ekonomik büyümesinde KOBİ'lerin katkısının yükseltilmesi için ülkemizde kurulan KOSGEB'in KOBİ'lere sunmuş olduğu 15 farklı destek programı kapsamında yer alan genel destekler içerisindeki bağımsız denetim desteğinin, KOBİ'ler tarafından ne derece faydalandığını tespit edilmesi amaçlanmıştır. KOSGEB'den söz konusu destekten yararlanan işletme bilgileri elde edilmiştir.

Bulgular- Bağımsız denetimin, işletmelerin sürdürülebilir bir büyüme ile varlıklarını idame ettirmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu bağımsız denetim desteğinden yararlanan KOBİ'lerin sayısı dikkat çekici derecede düşük olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç- Bu sebeple, ülkemizde ekonominin merkezi durumunda olan İstanbul ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin, KOSGEB'in Bağımsız Denetim desteğinden faydalanma derecesi üzerinden söz konusu desteğin özellikle isteğe bağlı olarak KOBİ'lerin bağımsız denetim yaptırmasına katkısı irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız denetim, KOBİ, KOSGEB, destek programları, bağımsız denetim desteği.

JEL Kodları: M40, M42, M49

1. GİRİŞ

Dünyada teknoloji gelişimine bağlı olarak, ülke ekonomilerinin gün geçtikçe artan küreselleşme, farklı bir ifadeyle; ülke ekonomileri arasında sınırların her geçen gün ortadan kalkmaya başladığı, ülkelerin birbirleriyle bütünleşme düzeylerinin sürekli artma eğiliminde olduğu bir süreçten geçilmektedir (Kırloğlu, 2011).

Teknolojinin geliştiği, gümrüklerin kaldırılıp azaltıldığı, piyasalarının ve firmaların küreselleştiği günümüz koşullarında başarıyı yakalayabilmek için finansal tablolardan elde edilen bilgilerin sayısal analizlere tabi tutularak etkin yatırımlara dönüştürülmesi gerekmektedir. Sermaye piyasalarında globalleşmeye paralel olarak gerçekleşen gelişmeler ve yabancı sermayelerdeki hareketlilik işletmelerin finansal durumlarını ortaya koyan tablolarda yer alan bilgilerin; kolay, kıyaslanabilir, şeffaf ve anlaşılabilir olmalarını zorunlu kılmaktadır (Çankaya, 2012).

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler ekonomin temel unsurları olarak önemli bir yer teşkil etmektedir. KOBİ'lerin özellikle finansal açıdan sağlıklı bir yapı ile sürdürülebilirliklerinin sağlanması gerekir. Finansal olarak sağlıklı bir yapı elbette finansal tabloların bağımsız bir uzman tarafından denetlenmesi ile mümkün olacaktır. KOBİ'ler kaynak yetersizlikleri sebebiyle denetim maliyetine katlanmayı tercih etmeyip, her türlü hata ve hile riskine karşı korunmasız olarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu noktada KOBİ'lerin gelişmesinde öncü rol oynayan KOSGEB, destek programları arasına bağımsız denetim desteğini de dahil etmiştir. Şüphesiz bağımsız denetimin işletmeler açısından önemi KOSGEB'i böyle bir desteği vermeye yöneltmiştir. Bu kapsamda özellikle maliyet açısından denetim yaptırmaya istekli olamayan işletmelerin, söz konusu destek sayesinde, işletmelerinin sağlıklı bir büyüme ve sürekliliklerini sağlamak açısından önemli bir güvence hizmetinden faydalanması beklenmektedir. Çalışmamız bu varsayımın geçerli olup olmadığını araştırılması üzerine inşa edilmiştir.

Çalışmamızda denetim kavramı, bir güvence hizmeti olarak finansal bilgi kullanıcıları açısından bağımsız denetimin temel amacı ve duyulan ihtiyaç anlatılmaya çalışılmıştır. Ülkemizdeki KOBİ'lerin kısaca tanımlanması ile birlikte denetime duyulan ihtiyaç doğrultusunda denetimin söz konusu ihtiyacı gidermedeki hedefi ve öneminden söz edilmiştir. KOBİ'lerin denetim ve güvence hizmetlerine erişiminde maddi destek sağlamak üzere KOSGEB'in bağımsız denetim desteğinden bahsedilerek, bugüne kadar KOBİ'lerin bu destek ile birlikte isteğe bağlı olarak bağımsız denetim yaptırmadaki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. KOSGEB tarafından elde edilen bilgiler neticesinde bulgular değerlendirilmiş, ilgili kuruluşlardaki uzmanlar ile mülakat yapılarak konu hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur.

2. DENETİM KAVRAMI, AMACI VE KAPSAMI

Son yüzyılda yaşanan ekonomik hayattaki hızlı değişim, işletmelerin gitgide büyüyerek aralarındaki ticari ilişkilerin her geçen gün artmasını sağlamış ve dolayısıyla finansal bilgilerin artması, finansal tabloların karmaşıklığının arttırmasına neden olmuştur.

Denetim, bilgiler ile belirlenen kriterler arasındaki uygunlukların derecesini belirlemek ve raporlamak için ilgili kanıtların elde edilmesi ve değerlendirilmesidir. Denetim, yetkili, bağımsız bir kişi tarafından yapılmalıdır (Arens, 2013). Denetim, yaşamın her anında yoğun olarak karşılaşılan bir kavramdır. Denetim, genel anlamıyla yapılan işlerin kontrol edilmesi olarak ifade edilebilmektedir (Çetinkaya, 2014). Denetçiler esas olarak, bir şirketin finansal tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlandığının makul bir şekilde güvence altına alınmasından sorumlu olan bağımsız üçüncü taraf gözlemcileri olarak kamu yararına hizmet etmektedir. (Bettner, 2015) İşletmelerde denetim denince akla ilk olarak 'finansal tablo denetimi' gelse de aslında denetim kavramı bir işletmenin bütün fonksiyonlarını içine alır. Denetimin çeşitli tanımları yapılabilir. Denetim Kavramları Komitesi denetimi; "İktisadi olayları veya faaliyetleri ile alakalı olarak öne sürülen iddiaların önceden belirlenmiş kurallara ne kadar uygun olduğunun tespitinin yapılması amacıyla, objektif olarak verilerin toplanması ve elde edilen sonuçların değerlendirilmesini sağlayan sistemli bir süreçtir." olarak tanımlamıştır (Güredin, 2014).

Bağımsız denetim, firmaların finansal faaliyetleri neticesinde düzenledikleri tabloların ilgili yönetmelik ya da diğer mevzuatlara uygunluğunun çeşitli denetim teknikleri kullanılarak finansal dokümanlar üzerinden denetlenmesi ve bunların rapor haline getirilerek açıklanmasıdır.

Kamu Gözetim Kurumu'nun yayınladığı Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nde bağımsız denetim kavramı; "Mali tablolar ve bilgilerin, uluslararası finansal raporlama ölçütlerine uygun olması ve bilgilerin doğruluğu konusunda, yeterli bir güvence sağlayacak ölçüde veri elde edilmesi amacıyla, teftiş kurallarında öngörülen hususların resmî belgeler incelenerek raporlanması" olarak tanımlanmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle şu tanım yapılabilir. Denetim, herhangi bir etki altında kalmadan inceleme ve gözlemlerimizi kurallara ve yasalara bağlı kalarak üçüncü kişilerin doğru karar almasına yardımcı olmak amacıyla bir rapor halinde sunulmasıdır. Farklı tanımların olduğu düşünülürse, denetimin tanımında özünde, kendilerine kaynak tahsisi yapılan gerçek ya da tüzel kişilerin, söz konusu kaynakları kullanım şekillerinin hesabının sorulmasına yönelik bir kavramdır (Şentürk, 2017).

Denetim faaliyetinin temel amacı; kuruluşların oluşturduğu finansal tabloların ve mali kayıtların tamamıyla gerçeğe uygun ve güvenilir olduğunu, işletme sahipleri başta olma üzere diğer tüm finansal aktörlere gösterebilmektir. Kısaca denetim, bilinçli ve güvenilir bir görüşü bir rapor halinde almak amacıyla yapılmaktadır (Ayrancı, 2010).

2.1. Denetime Duyulan İhtiyaç

Denetim, bilginin kalitesini geliştiren bir güvence hizmetidir. Finansal raporlardaki denetlenmiş bilgiler daha güvenilirdir; çünkü bir denetim şirketi finansal tablolardaki iddiaları kanıtlar elde ederek incelemiş ve finansal tabloların doğruluğunu ve bilgi vericiliğini geliştiren değişiklikler yapmak için yönetimi ikna etmiştir. Bu durum, sonuçların denetim raporunda belirtilmesiyle birlikte, finansal tablo kullanıcılarının bilgiye güvenmesini sağlamaktadır (Hay, 2014). İşletmelerin faaliyet raporlarında halka açıkladıkları muhasebe bilgileri, etkin bir sermaye piyasasının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Denetim, bir mali yıl içerisinde kaydedilmiş bilgilerin, yine aynı mali yıl içerisinde gerçekleşmiş iktisadi olayların doğru olup olmadığı ile ilgilenmektedir. Bu amaçla finansal bilgilerin gerçeğe uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı denetler. Bağımsız denetimler firmaların ekonomik göstergelerinin, önceden belirlenmiş mali standartlara uygunluğunun ve doğruluğunun tespit edilebilmesi amacıyla yapılan tüm denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilerek bunların sonuçlarının resmi bir rapor haline getirilmesi sürecidir. Bu amaçla, bağımsız denetim işletmenin hazırladığı finansal tabloların, raporlama standartlarına uygun hazırlanıp hazırlanmadığını ve bu raporlar doğrultusunda işletmenin mali durumunu doğru bir şekilde yansıtip yansıtmadığını denetlemektedir. Gerek işletme yönetimi gerekse işletmeye kredi sağlayan kuruluşlar işletmenin mali durumunun net olarak tespit edilmesi için şirketin denetlenmesi ihtiyacı duymaktadırlar (www.denetimnet.net, 2017).

Denetim faaliyetine duyulan ihtiyaç, temsilci-temsil edilen arasındaki ilişki sonucu ortaya çıkmıştır. Söz konusu taraflar arasında anlaşmazlık olması halinde; temsilci, temsil edilen tarafın çıkarları bakımından lehine yönde tutum sergileyemebilmektedir. Dolayısıyla tarafların çıkarları ve beklentileri ile ilgili uyumsuzlıklardan kaçınmak veya bu uyumsuzlukları minimum seviyeye çekebilmek maksadı ile temsil edilen kişiler, uzman bir gözetim sistemine gereksinim duymuşlardır (Eilifsen, 2000). Muhasebe denetiminin ise, mali tablolar ilgililerinin kararını etkilemede veya kararların bilgiye dayandırılarak alınmasını sağlamada kaliteli bilgi temini önemli derecede etkileyecektir (Kara, 2016). Dolayısıyla denetçilerin temel sorumluluğu, finansal tablo ilgililerine arz edilen bilgilerin doğruluğunu tespit etmek ve yatırımcıların işini kolaylaştırmaktır.

2.2. Denetimin Hedefleri ve Önemi

Temelde finansal tabloların mevzuat açısından uygunluğunun tespit edilebilmesi için kullanılabilir kanıtlar toplanarak görüş oluşturabilmek adına denetim yapılmaktadır (Erdoğan, 2002). Kanun koyucu tarafından düzenlenmiş denetime tabi kuruluşlarca bir yükümlülük olarak yerine getirilen denetim türüne yasal (zorunlu) denetim denmektedir. Denetim faaliyetlerini yerine getirecek olan denetçilerin sahip olması gereken nitelikler ile denetimin konu, amaç ve usulleri resmi yönetmelik ve yönergelerle belirlenmektedir. Bu tür denetimlere örnek olarak genellikle özel kuruluşların denetimlerini (bankalar, sigorta şirketleri vb.) vermek mümkündür (Haftacı, 2014).

Her ne kadar denetim çoğunlukla mevzuat gereğince zorunlu yapılıyor olsa da işletme yönetiminin karar alma süreçlerinde güvenilir bilgiye ihtiyaç duyulması sebebiyle isteğe bağlı (ihtiyari) olarak da yapılması istenmektedir.

İhtiyari denetimde; herhangi bir yasal zorunluluk yoktur. Bu denetimle ilgili, işletme bilgi kullanıcıları tarafından işletmenin gerçek durumunu ortaya çıkarılması için yapılan denetimlerdir. Örneğin, Bir işletmenin hisse senedini satın almadan önce ya da kredi kuruluşları tarafından bir şirkete kredi verilemeden önce yapılan denetimler genellikle isteğe bağlı denetime girmektedir. İşletmenin yaptırdığı iç denetim veya faaliyet denetimi ihtiyari denetime örnek gösterilebilir. Uygulama açısından bakıldığında zorunlu denetimle isteğe bağlı denetim arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir (Toroslu, 2012).

Dış denetim olarak da adlandırılan bağımsız denetim, işletmelerin finansal tablolarının bağımsız denetimden geçirilerek işletmelerle ilgili finansal bilgileri kullanacak taraflara karşı güven oluşturma da en önemli etkenlerden biridir.

Bağımsız denetimin önemli kılan başlıca hususlar güvenilir bilgi sağlama, finansal tablolarla ilgili analiz, tahmin, denetim ve rapor hazırlama gibi konular üzerinde yönetime gelecek için kararlar vermesi şeklindedir. Ayrıca son yıllarda işletmelerin büyümesi, işletmelere yönelik kamu denetiminin artması, küreselleşen piyasalarla beraber rekabet ortamının artması, beşerî faktörlerinin önem kazanması gibi hususlar da bağımsız denetimin önemi ile paralellik göstermektedir. Bağımsız denetim toplumdaki çeşitli sosyal gruplara, iş hayatına ve kurumlara farklı faydalar sunarak ekonomik faaliyetleri düzenleme görevi görmektedir.

Bağımsız denetimin uygulamada sunduğu faydalar (Güredin, 2014):

- Denetlenen işletmeye sağlanan yararlar,
- Diğer finansal aktörlere sağlanan faydalar,
- Kamu kuruluşlarına sağlanan faydalar olmak üzere bir sınıflandırma yapılarak incelenebilir.

İç denetim ise işletmelerin faaliyetlerini kontrol edilerek, değerlendirilmesi ve sonuçların raporlar halinde sunulmasını, buna ek olarak firma çalışanlarının görevlerini daha verimli bir şekilde yapabilmelerini sağlayabilmek için kurum içerisinde teşkil edilen birim olarak tanımlanabilmektedir.

İç denetimin amacı işletmelerdeki öz kontrolün artırılmasının sağlanmasıdır. Yürütülen çalışmalar sonucunda iç denetçiler, elde ettikleri sonuçları ve geleceğe yönelik tekliflerini üst yönetime iletirler (Haftacı, 2014).

Denetçilerin işletmelere nasıl değer kattığını tanımlanırken, iç denetimin aşağıdaki işlevleri yerine getirerek risk yönetim ortamına değer kattığı savunulmaktadır (Pickett, 2013):

- Risk yönetim süreçlerini ve kurum içindeki genel kontrol sistemlerini gözden geçirmek,
- İş risklerini belirleme ve bu riskleri güvenilirlik, bütünlük, uygunluk, koruma, verimlilik ve etkililik açısından hafifletmek için tasarlanmış iç kontrolleri değerlendirmek,
- Maliyet etkin risk yönetim süreçlerinin geliştirilmesi ve kullanılması ve iç denetimin bir değişim katalizörü rolü vasıtasıyla en iyi uygulamaların tesisi ile ilgili olarak organizasyonu eğitmek.

3. TÜRKİYE’DE KOBİ’LER VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Ülkemizde köklü bir geçmişe sahip olunan KOBİ’lerin tarihimize Ahilik ve daha sonraki adı ile lonca teşkilatının adını almış olmaları da sanayi devriminden sonra siyasi, sosyal ve en önemlisi ekonomik yapıda başlayan dönüşüme ayak uydurmada zorluk çektiklerinden önemini yitirmişlerdir. Cumhuriyetimizin ilk döneminde ekonomiyi temel kaynağı tarım ve hayvancılığa dayalı olduğundan bu dönemde pek fazla gelişmiş olduğu söylenememektedir. Ancak 1923 yılından itibaren ülkemizde gerçekleşen İzmir İktisat kongresi ile yeni Türkiye’nin ekonomik sorunlarının tartışıldığı ve ülkenin kalkınmasında tarım, hayvancılığın yanında ticaretinde önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu kongreden sonra KOBİ’lerin gelişmekte ve ekonominin içinde yerini almaya başladığı söylenebilir. İlk planlı kalkınma dönemine 1961 yılında geçilmiştir.

İlk beş yıllık kalkınma planında (1962-67); KOBİ’lerin Sanayi Bakanlığının sorumluluğu altında olduğu ve karma bir ekonomik model oluşturmaya başlanmıştır. Altıncı beş yıllık kalkınma döneminde (1990-94) ise; KOBİ’lere yönelik faaliyetler daha da genişletilerek ve KOBİ’leri her açıdan destekleyecek olan (eğitim, finansman, teknoloji, altyapı, organizasyon vb.) ve sorunlarını çözecek birtakım tedbirlerin alınması amacıyla, ayrıca Küçük Ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)’nin oluşturulmasına karar verilmiştir.

Yedinci beş yıllık kalkınma planında (1996-2000); KOBİ’lere verilen önemli belirtmek için, 1996 yılı “KOBİ YILI” olarak ilan edilmiş, KOBİ’lerin proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanlarında desteklenmesi, girişimcilik eğitimi verilmesi bu planda yer almıştır. Sekizinci beş yıllık kalkınma planında (2001-2005); KOBİ’lere yönelik destek, teşvikler ve bu amaçla gerçekleştirilen düzenlemeler daha da genişletilerek, KOBİ’ler kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortalığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi modern finansman araçları ve kuruluşlarla desteklenmek istenmiştir. Dokuzuncu kalkınma planında (2007-2013) ise, özellikle KOBİ’lerin rekabet güçlerini artırıcı ve ihracat olanaklarını genişletici şekilde düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak planda KOBİ’lere müstakil bir bölüm ayrılmamıştır (Aykaç, 2008).

Onuncu kalkınma planında (2015-2018) Küçük işletme ihtiyaçlarına duyarlı iş ortamında, KOBİ’lerin rekabet güçlerinin uluslararası düzeyde artırılması ve ülkemizin ekonomik büyümesinde KOBİ’lerin katkısının yükseltilmesi öngörülmüştür.

Ülkemizde KOBİ tanımı, destek sağlayıcı kuruluşların KOBİ tanımını farklı şekilde uygulamalarının yarattığı farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla, 8 Ocak 1995 tarihli, 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un ek 1. maddesi gereğince, Avrupa Birliği’ndeki KOBİ tanımıyla uyumlu bir mevzuat düzenlemesi yapılarak, “KOBİ’lerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” kapsamında 2005 yılında yayımlanmış ve 2006 yılından bu yana KOBİ’lere destek veren kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır. Ülkemizde KOBİ tanımına Tablo 1 de yer verilmiştir (www.kosgeb.gov.tr, 2017).

Tablo 1: Ulusal KOBİ Tanımı

Ölçek	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro (TL)	Yıllık Aktif Toplamı (TL)
Mikro İşletme	< 10	≤ 1 Milyon	≤ 1 Milyon
Küçük İşletme	10-49	≤ 8 Milyon	≤ 8 Milyon
Orta Büyüklükteki İşletme	50-249	≤ 40 Milyon	≤ 40 Milyon

Kaynak: (28457 sayılı Resmî Gazete, 2012).

3.1. KOBİ’lerin Ülkemizde Önemi, Ekonomideki Yeri ve Yapısı

KOBİ’ler dünyada olduğu gibi ülkemizde de ekonominin en önemli unsurları olmuştur. Ülkemizde KOBİ’ler; Toplam işletmelerin %99’ unu, toplam yatırımların %50’sini, toplam istihdamın %78’ini, toplam satışların %65’ini, toplam ihracatın %59’ unu, toplam katma değerinin %55’ini oluşturarak reel sektörün en önemli aktörü rolünü üstlenmiştir (Akdoğanlı, 2014).

3.2. KOBİ'lerde Bağımsız Denetimin Önemi

KOBİ'ler açısından bakıldığında bağımsız denetim bir zorunluluk mudur, yoksa ihtiyaç mıdır sorusunu sorabiliriz. İşletme ilişkisi içerisinde olan taraf için finansal bilgi önemlidir. Son yıllarda KOBİ'lerin ekonomik faaliyetlerin artması sonucu olarak finansal tablolarındaki işlemlerin daha karmaşık hale gelmesi, verilerin çokluğu ve bilgi sağlayanların yanlı tutumları nedeniyle mali tablolarındaki bilgilerin güvenilirliği daha fazla sorgulanmakta ve bilgi kullanıcılarının güvenilir bilgiye olan ihtiyaçları artmaktadır (Şentürk, 2017).

Şirket ile paydaşlar arasındaki etkileşimin büyüklüğü kamunun yatırımcıyı yani taraf olanı korumasına sebep olmuştur ve bu nedenle bağımsız denetim KOBİ'lerde ihtiyaçtan öte bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle işletmelerin finansal tablolarındaki bilgilerin karar alıcılar tarafından dikkate alınmadan önce; bağımsız denetçi veya denetim kuruluşu tarafından onaylanması yerinde olacaktır.

Bağımsız Denetim, KOBİ'lerin uzman bilgisinden yararlanmalarını, yönetimindeki bilgi eksikliklerinin gidermesini sağlayacağı düşünülmektedir. UFRS ile uyum sağlamanın yanında, bağımsız denetçilerin KOBİ'lerin iç prosedürlerine ve süreçlerine yapacağı yenilikler, tavsiyeler ve bu prosedürlerdeki eksikliklerin ve zayıflıklarının geri bildirimleri KOBİ'lerin rekabetçi iş ortamında yanında kurumsal bir alt yapıya yardımcı olacaktır ve ileride karşılaşılabilecekleri büyük problemler için şimdiden önlem almalarını sağlayacaktır.

KOBİ'nin büyümesini desteklemesi açısından güvenilir ve doğru finansal bilginin önemi oldukça fazladır. Bir denetim, Yönetim kurulu veya karar vericiler için güven sağlamakla beraber şirket ortakların menfaatlerinin korunmasına da yardımcı olur. Yönetim kurulu veya karar vericilere kullandıkları finansal bilgilerin güvenilir ve ilgili muhasebe çerçevesine her açıdan doğru olması işletme dışı paydaşlara güven vermektedir. Bir şirketin muhasebe ve iç kontrol sistemi hakkında uzman profesyoneller tarafından yapılacak objektif bir denetim, gelecekte öngörülemez sorunları önlemekte çok ciddi faydalar sağlayacaktır.

Bağımsız denetim finansal tablolarındaki bilgilerin güvenilir olup olmadığını ortaya çıkarmak için yapılan çalışmaların yanı sıra, hata veya hilenin yapılmasını engellemeye caydırıcı olarak rol üslenebilmektedir. Denetçiler tarafından verilen öneriler yönetici durumunda olanlar tarafından düzgün uygulanırsa işletme içi iç kontrol yapısını geliştirebilmektedir. Hile yapma fırsatlarını azaltan güçlü ve kontrollü bir finansal yapıya kavuşturabilir. Bağımsız Denetim iş büyüdükçe başarılı bir planlamaya olan ihtiyacı tamamlamaktadır.

Sonuç olarak baktığımızda bağımsız denetim, KOBİ'lere gelecekte karşılaşmaları muhtemel zorlukları aşmaları için hem finansal hem de finansal olmayan sürdürülebilir bir düzeni hazırlamaktadır.

4. KOSGEB BAĞIMSIZ DENETİM DESTEĞİ

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), 12.04.1990 tarihli ve 3624 Sayılı Kanun ile; "Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek" amacıyla kurulmuştur (www.kosgeb.gov.tr, 2017).

KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında oluşturulan 15 destek programı ve Teminat Giderleri Desteği ile KOBİ'ler ve girişimciler desteklenmektedir. KOSGEB'in veri tabanına kayıt olmak şartıyla desteklenen KOBİ'ler söz konusu desteklerden faydalanabilmektedir.

KOSGEB'in destek programları, ülkemizin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında, küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacı ile hazırlanmıştır. Destek programlarının sınıflandırılmasında genel destekler içerisinde; Eğitim, danışmanlık, yurt içi fuarlara katılım, yurt dışı iş gezisi, tanıtım, eşleştirme, nitelikli eleman istihdam, enerji verimliliği, tasarım, sınai mülkiyet hakları, belgelendirme, test, analiz ve kalibrasyon, lojistik, gönüllü uzmanlık ve bağımsız denetim olmak üzere 15 farklı destek unsuru yer almaktadır (www.kosgeb.gov.tr, 2017).

Genel destek programı aracılığıyla, KOBİ'lere yönelik genel işletme geliştirme ve rekabet gücünü artırmaya yönelik sağlanan desteklerin tamamı geri ödemesiz olup, desteklere ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Genel Destek Program Dahilindeki Destekleri

GENEL DESTEK PROGRAMI DESTEKLERİ		
Sıra	Destek Türü	Üst limit (TL)
1	Yurt İçi Fuar Desteği	45.000
2	Yurt Dışı İş Gezisi Desteği	20.000

3	Tanıtım Desteği	25.000
4	Eşleştirme Desteği	30.000
5	Nitelikli Eleman İstihdam Desteği	50.000
6	Danışmanlık Desteği	22.500
7	Eğitim Desteği	20.000
8	Enerji Verimliliği Desteği	75.000
9	Tasarım Desteği	22.500
10	Sınai Mülkiyet Hakları Desteği	30.000
11	Belgelendirme Desteği	30.000
12	Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği	30.000
13	Bağımsız Denetim Desteği	15.000
14	Gönüllü Uzmanlık Desteği	15.000
15	Lojistik Desteği	40.000
TOPLAM		470.000

Kaynak: (KOSGEB 2017 Faaliyet Raporu, 2018).

KOSGEB'in genel destekler içerisinde yer alan bağımsız denetim desteği ile, işletmelerin; Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşları ve/veya bağımsız denetçilerden aldıkları bağımsız denetim hizmetlerine destek verilmektedir. Söz konusu destek ile KOBİ'lerin özellikle isteğe bağlı olarak yaptırabilecekleri bağımsız denetimlerin önemini ortaya koymakta ve destekten de faydalanılarak bağımsız denetim hizmet talebinin yüksek olması beklenmektedir.

4.1. Bağımsız Denetim Desteğinin ve İstanbul İlinde Faaliyet Gösteren KOBİ'ler

Ülkemizin özellikle ekonomik açıdan en gelişmiş şehri olan İstanbul; istihdam, ticaret ve sanayinin gelişiminin sadece ülkemiz için değil dünyanın sayılı şehirlerinden birisidir. Bu sebeple KOSGEB Bağımsız Denetim Desteğinin denetime yeterli önemi göstermesi açısından etkinliğinin araştırılması adına, İstanbul ilinde yer alan KOBİ'ler üzerinde bir çalışma yapılması ülkemizdeki durumu daha net göstereceği öngörüsü ile tercih edilmiştir.

Ülkemizin ve hatta dünyanın en büyük iki ticaret ve sanayi kuruluşları olan İstanbul Sanayi Odası (İSO) ve İstanbul Ticaret Odası (İTO), İstanbul'da KOBİ'lerin temsilcisi durumunda faaliyet göstermektedir. Aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere söz konusu odalara kayıtlı, İSO'da 18.620, İTO'da ise 410.709 KOBİ yer almaktadır. Bu kadar büyük sayıda şirketin var olması nedeni ile İstanbul ilinde faaliyet gösteren işletmelerin ülkemiz ekonomisi açısından oldukça önemlidir.

Tablo 2: İTO ve İSO Kayıtlı KOBİ'lerin Hukuki Statüsüne Göre Dağılımı

Firma Türleri	İTO'ya Kayıtlı Firma Sayısı	İSO'ya Kayıtlı Firma Sayısı
Adi Ortaklık Ticari İşletmesi	-	1
Anonim Şirket	60.603	5.387
Banka Merkezleri	51	-
Banka Şubeleri	3.193	-
Birlikler	5	-
Dernek İktisadi İşletmesi	-	2
Diğer Kooperatifler	354	-
Gerçek Kişi Ticari İşletmesi	129.563	988
Girişim Ortaklığı	-	1
Holding	544	-

Kamu İktisadi Kuruluşu	1.413	1
Kolektif Şirket	489	76
Komandit	44	13
Kredi Kooperatifi	45	-
Limited Şirket	213.623	12.149
Tüketim Kooperatifi	20	-
Vakıf İktisadi İşletmesi	-	1
Yabancı Şirketin Türkiye Merkez Şubesi	-	1
Yapı Kooperatifi	762	-
Toplam	410.709	18.620

Kaynak: (www.iso.org.tr, 2017), (www.ito.org.tr, 2017).

Bağımsız denetim desteğinden faydalanılabilmesi için KOSGEB veri tabanına kayıtlı olunması gereklidir. Araştırmanın yapılmış olduğu tarih itibarıyla İstanbul ilinde KOSGEB veri tabanına kayıtlı KOBİ sayısının 271.999 olduğu yetkililer tarafından bildirilmiştir.

Özellikle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 14 Şubat 2011 tarihinde yasalaşması ile birlikte bağımsız denetim işletmeler açısından önemli hale gelmiş ve farkındalığa sebep olmuştur. KOSGEB de Türk Ticaret Kanunu'nun bağımsız denetim vurgusu ile birlikte genel destekleri içerisinde bağımsız denetim desteğini de dahil etmiştir.

Araştırmamız kapsamında KOSGEB yetkilileri tarafından, İstanbul ilinde kayıtlı işletmeler içerisinde bağımsız denetim desteğinden bugüne kadar yararlanan KOBİ sayısının toplam 49 olduğu belirtilmiştir. Denetim desteğinden yararlanan KOBİ'lere ait bilgiler aşağıda sınıflandırılarak sunulmaya çalışılmıştır.

Tablo 3: KOBİ'lerin Yıllık Net Satış Hasılatları ve Aktif Toplamlarına Göre Dağılımı

KOBİ'lerin Büyüklüklerine Göre Sınıflandırılması		Net Satış Hasılatı	Aktif Toplamı
Mikro KOBİ	1.000.000 TL	6	6
Küçük Ölçekli KOBİ	1.000.000 TL (Dahil değil)-8.000.000 TL arasında	10	11
Orta Ölçekli KOBİ	8.000.000 TL (Dahil değil)-40.000.000 TL arasında	23	25
KOBİ	40.000.000 TL 'nin Üstü	10	7
Toplam İşletme Sayısı		49	49

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, orta ölçekli KOBİ'ler bağımsız denetim desteğinden faydalanan işletmeler içerisinde en yüksek talebi gösteren sınıf olmuştur. İstanbul ilinde KOSGEB'e kayıtlı 271.999 KOBİ arasından sadece 49 işletmenin söz konusu destekten faydalandığı düşünüldüğünde, yıllık net satış hasılatı ve aktif toplam büyüklüğü 40 Milyon Türk Lirası üzerinde olan işletmelerin destekten faydalananlar içerisinde oranının düşük olması da ayrıca dikkat çekicidir.

Tablo 4: KOBİ'lerin Faaliyet Gösterdiği Sektörlere Göre Dağılımı

Faaliyet Gösterilen Sektör	İşletme Sayısı
İmalat	17
Elektrik, Gaz, Buhar Ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	4
İnşaat	2
Toptan ve Perakende Ticaret	10
Ulaştırma ve Depolama	3
Bilgi ve İletişim	2

Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	6
İdari ve Destek Hizmetleri Faaliyeti	5
TOPLAM	49

Bağımsız denetim desteğinden yararlanan KOBİ'lere faaliyet gösterdikleri sektörler bazında dağılımına baktığımızda, %35 ile imalat sektörünü %20 ile toptan ve perakende ticaret sektörünün takip ettiği görülmektedir.

Destekten faydalanan 49 işletmenin hukuki statülerine göre dağılımında ise 36 Anonim Şirket, 12 Limited Şirket ve sadece 1 şahıs işletmesi olduğu bilgisi elde edilmiştir. Ayrıca bağımsız denetim hizmetini verenler açısından sınıflandırıldığında; 41 bağımsız denetimin Kamu Gözetim Kurumu tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşlarıncı, diğer 8 bağımsız denetimin ise şahıs bağımsız denetçi tarafından gerçekleştirilmiştir.

KOSGEB yetkililerinden elde edilen veriler ışığında, KOSGEB'in genel destek programları içerisinde yer alan bağımsız denetim desteğinin KOBİ'ler tarafından faydalanılma eğilimi, toplam KOBİ'lerin sayısı göz önünde bulundurulduğunda çok düşük bir oranda olduğu ortaya çıkmaktadır. İsteğe bağlı olarak KOBİ'lerin bağımsız denetim hizmetinden yararlanmasının, sürdürülebilirlikleri ve gelişimleri açısından önemi gereğince sunulmakta olan söz konusu desteğin, KOBİ'lerin bağımsız denetim yaptırmasında etkisinin yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır.

4.2. Bağımsız Denetim Desteği Talebinin Düşük Olmasının Sebepleri

KOBİ'ler tarafından bağımsız denetime ihtiyaç duyulmamasının ve KOSGEB desteğinden faydalanma eğilimin çok düşük olmasının sebepleri; KOBİ'lerin kayıtlı olduğu İstanbul Ticaret Odası (İTO), desteği sunan taraf olarak KOSGEB ve bağımsız denetim faaliyetini gerçekleştiren meslektaşların bağlı olduğu kuruluşların başında gelen İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası (İSMMMO) uzmanlarına mülakat tekniği ile sorulmuştur.

İlgili kuruluşların uzman görüşleri neticesinde aşağıda sıralan unsurlar tespit edilmiştir.

- Kurumsallaşma ve profesyonel yönetim yaklaşımın yeteri kadar gelişmemiş olması
- KOBİ'lerin çoğunluğunun aile şirketi olması
- KOBİ'lerin sahip, hissedar ve yöneticilerinin herhangi bir kuruluş ile iş yapma kültürünün zayıflığı
- KOSGEB desteklerinden, özellikle bağımsız denetim desteğinden haber olunmaması
- Bağımsız denetimin yasal zorunluluk olarak sadece belirli limitleri aşan işletmeleri kapsaması ve limitlerin yüksek olması sebebiyle yaygınlaşmamış olması
- KOBİ'ler nezdinde bağımsız denetim sürecinin uzun zaman aldığı algısı ve fayda-maliyet dengesi yaklaşımı çerçevesinde bakıldığında maliyetinin yüksek bulunması
- KOSGEB bağımsız denetim destek üst limitinin bağımsız denetim hizmet maliyeti açısından düşük olması
- KOBİ'lerin sahip, hissedar ve yöneticilerinin, işletme mali verilerinin bilgi kullanıcıları ve ekonomik karar alıcılar ile paylaşılmasının istememesi ve gizlilik
- KOBİ'lere danışmanlık hizmeti veren serbest muhasebeci mali müşavirlerin bağımsız denetimin önemini ilgililere yeteri kadar ifade edememesi
- KOBİ'ler içerisinde muhasebe bilgi sistemlerine yeterli yatırımın yapılmamış olması ve teknoloji ile entegrasyon eksikliği

5. SONUÇ

Küreselleşen dünya ekonomisiyle birlikte işletmelerde finansal bilgilerinin doğruluğu ve tutarlılığı hem devlet hem yatırımcı hem de ekonomi açısından önem arz etmektedir. Dünyada yaşanan skandallar ve Avrupa Birliğine uyum süreciyle birlikte ülkemizde bağımsız denetim alanında reform yapılması gereken bir konu haline gelişmiştir. Bağımsız denetim kısaca; finansal ve finansal olmayan tüm unsurları inceleyerek işletme hakkında finansal bilgilerin güvenilir ve gerçeğe uygun olup olmadığı hususunda hizmet vermektedir. Finansal tabloları bağımsız denetimden geçen işletmelerin, hata veya hileye bağlı önemli yanlışlıkların önemli derecede azaldığını söyleyebiliriz. Ayrıca bağımsız denetimin caydırıcı bir özelliği bulunmaktadır. Bununla beraber işletmeyi gelecekte karşılaştığı birtakım olumsuzluklara karşı korumaktan söz edilebilir.

Günümüzde Gelir idaresi başkanlığının başlattığı yeni sayılabilecek bir uygulama olan "izaha davet" işletmelerin finansal olayları incelemeye alındığı göz önünde bulundurulduğunda, bağımsız denetim artık isteğe bağlı olmaktan öte, KOBİ'ler için zorunlu olarak yaptırılması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple işletmelerin bağımsız denetim yaptırması oldukça önemli bir hal almaya başlamıştır.

KOBİ'ler gelişmekte olan ülkeler ve aynı zamanda ülkemiz için ekonominin vazgeçilmez unsurlarındandır. KOBİ'ler bölgemizdeki siyasi ve ekonomik sorunları nedeniyle, kurumsal ve ekonomik şoklara karşı dirençsiz olduğu görülmektedir.

KOBİ'lerin bu siyasi ve ekonomik şoklara karşı daha dirençli ve istikrarlı olması için özellikle finansal tablolarını bağımsız denetime tabi tutmaları, süreklilikleri adına çok önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

KOSGEB, KOBİ'ler için sunduğu teşvik ve destekler arasında bağımsız denetim desteği de yer almaktadır. Elbette KOBİ'lerin de bu destekten haberdar olmaları ve bu teşvik ve desteklerden yararlanmaları önem arz etmektedir. KOBİ'ler gelecekte zorunlu hale geleceği beklenen bağımsız denetim, KOBİ'lere kendi durumları hakkında bilgi vermekle beraber, ileride oluşabilecek olumsuz durumlara karşı önlem almalarında daha etkili ve işlevli olacaktır.

Buradan yola çıkarak, söz konusu desteğin KOBİ'lerin bağımsız denetim yaptırmasında etkisini, ülkemizin ekonomik açıdan en önemli şehri olan İstanbul baz alınarak araştırılmıştır. İstanbul'da KOBİ olarak tanımlanan ve İstanbul'un Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı toplam 429.329 KOBİ bulunmaktadır. Ayrıca İstanbul'da faaliyet gösteren odalardan (İTO, İSO) alınan bilgilere göre son üç yılda kapanan veya iflas eden KOBİ sayısı azımsanmayacak kadar fazla olduğunu söylenebilmektedir. KOBİ'lerde özellikle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile birlikte denetim eksikliği doğdu düşünüldüğünde, eksikliğin bu sonuca etkisi olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır. KOBİ'ler tarafından bağımsız denetimin öneminin bilinmemesi ve kurum kültürlerinin zayıflığı neticesinde denetime ilginin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızda, denetimin işletmelerin finansal açıdan sağlıklı büyümeleri ve sürekliliklerinin sağlanması açısından önemi göz önünde bulundurularak KOSGEB tarafından desteklenmesi, özellikle isteğe bağlı denetime ilgi uyandırmadığı ve bağımsız denetim talebine etki etmediği anlaşılmıştır. Söz konusu duruma dair tarafların görüşleri alındığında; kurum kültürü eksikliği, aile şirketlerinin çokluğu, zorunlu olmadıkça denetime ihtiyaç duyulmaması, maliyetinin elde edilecek faydadan yüksek görülmesi temel sebepler olarak sıralanmıştır.

KOBİ'lerin finansal tablolarını hata, hileden ve yönetsel denetimlerden (bağımsız denetimden) geçmiş olmaları neticesinde, finansal durumlarının analiz ve kontrolleri yapıp aynı zamanda bir danışmanlık olarak güvence hizmeti sayılan bağımsız denetim sayesinde daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıda olmaları beklenecektir.

Ülkemizin en şeffaf kurumlarından biri olan KOSGEB bugüne kadar KOBİ'lerin gelişmesi için birçok konuda KOBİ'lere desteğini sunmaktadır. KOBİ'lerin bu desteklerden yararlanabilmesi için KOSGEB'in desteklediği sektörlerden olmaları yeterlidir. Ancak KOSGEB'in sunmuş olduğu desteklerden, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun bilgisi olmadığı da görülmektedir. KOSGEB'in bunun için KOBİ'lere yönelik daha fazla bilgilendirme yapması yerinde olacaktır. Ayrıca ticaret ve sanayi odaları tarafından iş birliği yaparak seminerler ve toplantılar ile KOBİ'lerin haberdar etmek ve bilinçlendirmek faydalı olacağını düşünmekteyiz.

KOBİ'ler ile KOSGEB arasında bulunan Mali Müşavirlere yönelik de seminerler verilerek daha aktif olmaları sağlanabilir. Mali Müşavirler bu destek ve teşviklerin uygulanmasında en önemli aktörler olabilirler. KOSGEB'in desteklediği sektörler arasına hizmet sektörünün de dahil edilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca KOSGEB'in faaliyet raporlarını incelediğimizde Genel Destekler başvurusunda bulunan KOBİ'lerin hemen hemen hepsine destek sağladığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

28457 sayılı Resmî Gazete. (2012, Kasım 4).

Akdağoğlu, G. (2014). Kobi'lerin Alternatif Finansman Kaynaklarından Yararlanma Durumunun İncelenmesi Tekirdağ İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Tekirdağ: T.C. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arens, A. A. (2013). *Auditing and Assurance Services*. Pearson Higher Ed.

Aykaç, M. P. (2008). *Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün artırılması ve Türkiye'de Kobi'ler*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Ayrancı, K. (2010). Türkiye'de Bağımsız Denetim ve Bir İşletme Uygulaması. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bettner, M. S. (2015). *Using Accounting & Financial Information*. Business Expert Press.

Çankaya, F. &. (2012). Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Uygulama Başarısını Etkileyen Faktörler:Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma. *T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Sayı:1, 81-102*.

Çetinkaya, F. T. (2014). *Vergi Denetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Eilifsen, A. &. (2000). The incidence and detection of misstatements: A review and integration of archival research. *Journal of Accounting Literature, Drexel University, Vol:19, 1-43*.

Erdoğan, M. (2002). Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 51-63*.

Güredin, E. (2014). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 14. Baskı.

Haftacı, V. (2014). *Bağımsız Denetim*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 3. Baskı.

Hay, D. K. (2014). *The Routledge companion to auditing*. Routledge.

Kara, H. (2016). Bağımsız Denetim Raporunun İlgililerine Sağladığı Fayda ve Bunlar Üzerindeki Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kırlıoğlu, H. &. (2011). BASEL II ve UFRS'nin KOBİ'lere Beklenen Etkileri Üzerine SWOT Analizi. *Düzce Üniversitesi Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1*, 1-20.

KOSGEB 2017 Faaliyet Raporu. (2018, Şubat 26). [www.kosgeb.gov.tr: http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Kayit/KOSGEB_2017_%C4%B1%C4%B1_Faaliyet_Raporu.pdf](http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Kayit/KOSGEB_2017_%C4%B1%C4%B1_Faaliyet_Raporu.pdf) adresinden alınmıştır

Pickett, K. S. (2013). *Auditing the risk management process*. John Wiley & Sons.

Şentürk, U. (2017). Muhasebe Denetiminde E-Devlet Uygulamaları ve Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: T.C. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Toroslu, M. V. (2012). *Finansal Tablolar Denetimi*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

www.denetimnet.net. (2017, Kasım 11). [denetimnet.net: http://denetimnet.net/](http://denetimnet.net/) adresinden alınmıştır

www.iso.org.tr. (2017, Aralık 3). [www.iso.org.tr: http://www.iso.org.tr](http://www.iso.org.tr) adresinden alınmıştır

www.ito.org.tr. (2017, Aralık 3). [www.ito.org.tr: http://www.ito.org.tr](http://www.ito.org.tr) adresinden alınmıştır

www.kosgeb.gov.tr. (2017, Kasım 11). [www.kosgeb.gov.tr: http://www.kosgeb.gov.tr](http://www.kosgeb.gov.tr) adresinden alınmıştır